

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Підписуючи Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, Україна задекларувала намір конкретними діями підтвердити прийнятність для себе, як потенційного члена, правил і загальних принципів ЄС. У правовій сфері це означає приведення українського законодавства до стандартів ЄС у сферах та обсягах, передбачених в Угоді, а також побудову в Україні культури справедливого правосуддя, основою якого має стати людина та її права. Досягнення цієї мети передбачає комплексне реформування вітчизняної судової системи.

На превеликий жаль, минулий досвід реформування судової системи в Україні характеризувався, переважно, кон'юнктурним, фрагментарним підходом та політичною доцільністю. Використовуючи спекуляції довкола наявних у правосудді проблем, під виглядом судової реформи лобювалися законодавчі зміни, ухвалення яких означало б повний крах незалежного і об'єктивного правосуддя. Судовою реформою називалися зміни, спрямовані на встановлення неправового контролю над судами.

Підвищення ролі і значення реформування судової системи як важливої складової європейської інтеграції України, зумовлює розгляд по-новому багатьох пов'язаних із цим проблем. Ефективність судової реформи залежить, насамперед, від правильності методологічних засад, обґрунтованості ідеології, на якій вона базується.

Проблемі реформування судової системи України приділялася значна увага як у науковій літературі, так і в політичних дискусіях протягом усього часу незалежності України. Загальні питання проведення судової реформи України в різних аспектах були предметом дослідження таких науковців і практиків як С. Балан, О. Безпалова, М. Бородін, М. Козюбра, І. Коліушко, М. Косюта, В. Кравчук, Р. Куйбіда, Д. Лук'янець, Д. Луспенник, А. Мілютін, Л. Москвич, М. Недюха, М. Оніщук, В. Онопенко, Л. Перевалова, С. Прилуцький, О. Сасевич, С. Слінько, М. Сірий, В. Сердюк, Р. Сопільник, Е. Тертична, С. Штогун, І. Юрєвич, О. Яновська та інші. Зазначені науковці зробили вагомий внесок у з'ясування сутності судової реформи в Україні, визначення її особливостей та пріоритетів. Проте слід звернути увагу, що у даних наукових дослідженнях основна увага приділяється окремим аспектам судової реформи, зокрема взаємозв'язку судової влади і громадянського суспільства, обрання, виборність та імунітет суддів, реформування конституційних засад судової системи тощо.

Зарубіжний досвід реформування судової системи ґрунтовно досліджували О. Антонюк, В. Малиновський, І. Назаров.

Вивченню судово-правових реформ присвячені також праці російських науковців, зокрема, Є. Бірюкова, А. Гуськова, М. Колоколова та інших.

Проте, ґрунтовне дослідження науково доробку у сфері реформування вітчизняної судової системи свідчить про наявність дискусійних та недостатньо досліджених питань зі вказаної проблеми. Водночас, реалізація державної політики реформування судової влади потребує вирішення ряду проблемних питань, пов'язаних

із забезпеченням відповідного нормативно–правового регулювання як на конституційному, так і законодавчому рівнях. Окрім цього, питання реформування судової системи як важливої складової європейської інтеграції Україні не були предметом комплексного дослідження. Отже, потреба наукової розробки даного напрямку обумовлена необхідністю визначення теоретичних засад реформування судової системи у контексті євроінтеграційних прагнень Україні, а також встановлення і усунення недоліків у правозастосовній практиці у цій сфері. З огляду на зазначене, наукове завдання дисертаційної роботи полягає у виробленні науково обґрунтованого підходу як до розробки теоретичних засад, так і до надання практичних рекомендацій щодо реформування судової системи як важливої складової європейської інтеграції України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота спрямована на реалізацію основних положень законів України «Про забезпечення права на справедливий суд», «Про відновлення довіри до судової влади в Україні», «Про запобігання корупції», Указів Президента «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020», «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки», Постанови Президії НАН України від 20.12.2013 № 179 «Про Основні наукові напрями та найважливіші проблеми фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2014–2018 роки». Дисертаційне дослідження виконане у межах наукової теми Приватного вищого навчального закладу (далі – ПВНЗ) «Львівський університет бізнесу та права» «Судоустрій, прокуратура та адвокатура в євроінтеграційному вимірі».

Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою Радою ПВНЗ «Львівський університет бізнесу та права».

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є комплексне теоретичне дослідження реформування судової системи як важливої складової європейської інтеграції України, вдосконалення правового регулювання у цій сфері, а також розробка практичних рекомендацій з розв'язання основних проблем реалізації вітчизняної судової реформи.

Досягнення мети зумовило постановку таких основних дослідницьких завдань:

- провести ретроспективний аналіз судово–правових реформ в Україні;
- на основі критичного осмислення основних наукових підходів до судової влади визначити зміст та сутнісні характеристики судової системи в сучасних умовах;
- дослідити державну політику реформування судової влади в Україні;
- проаналізувати зарубіжний досвід функціонування судових систем та можливості його використання в умовах проведення сучасної судової реформи в Україні;
- окреслити сучасні процеси трансформації судоустрою України;
- встановити шляхи підвищення відповідальності та професійної підготовки суддів з метою відновлення довіри громадськості до судової влади;

– дослідити методологію оцінки ефективності діяльності суду як комплексної системи забезпечення якості судочинства;

– визначити подальші перспективи використання інноваційних технологій з метою підвищення ефективності функціонування судової системи.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають в процесі реформування вітчизняної судової системи.

Предметом дослідження – реформування судової системи як важлива складова європейської інтеграції України

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить сукупність філософсько–світоглядних, загальнонаукових та спеціально–наукових методів пізнання. Зокрема, історичний метод наукового пізнання дав змогу узагальнити досвід реформування вітчизняної судової системи на різних історичних етапах її розвитку (підрозділ 1.1); методи діалектичний та формально–логічний застосовувалися для визначення сутнісних характеристик судової влади в сучасних умовах, а також правових основ вирішення юридичних колізій законодавчого регулювання правових відносин, у межах яких реалізується судова реформа та внесення пропозиції щодо їх усунення (1.2, 1.3, 3.1); порівняльно–правовий метод – під час аналізу зарубіжного досвіду функціонування судових систем та можливості його використання для реформування вітчизняних органів судової влади (підрозділ 2.1); структурно–функціональний метод використовувався для дослідження сучасної моделі вітчизняної судової системи та особливостей її функціонування (підрозділ 2.2); системний підхід – з метою аналізу методології оцінки ефективності діяльності суду як комплексної системи забезпечення якості судочинства, а також використання інноваційних технологій для забезпечення цілісності вітчизняної системи електронного судочинства (підрозділ 3.2).

Застосування зазначених методів дозволило належним чином аргументувати отримані висновки.

Емпіричну основу дослідження становлять: норми Конституції України, законодавчих та підзаконних нормативно–правових актів України та іноземних держав; монографії, наукові періодичні видання, автореферати дисертаційних досліджень, аналіз даних судової статистики; результати анкетування 79 представників громадськості (адвокати, юристи, які не є адвокатами та суддями, правозахисники) та 125 представників суддівського корпусу; довідкові видання.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що дисертація є першим спеціальним комплексним дослідженням реформування судової системи як важливої складової європейської інтеграції України. Наукова новизна дисертаційного дослідження конкретизується у науково–теоретичних положеннях, висновках та пропозиціях, основними з яких є такі, що

вперше:

– визначення поняття «судова система», яку доцільно розглядати як певну ієрархію її елементів, яка є структурована та диференційована відповідно до функцій діяльності судових органів, що діє виключно в межах визначених законом, пов'язана між собою необхідністю реалізації правосуддя;

– встановлено базові характеристики судової влади в сучасних умовах, зокрема: 1) обов'язкова участь органів судової влади в державному управлінні; 2) поділ єдиної державної влади з метою її гармонізації на законодавчу, виконавчу і судову; 3) судово–владні правовідносини є неодмінною складовою державно–владних правовідносин; 4) суддя, суд, судова система є представниками судової влади, її матеріалізований апарат з реалізацією судової діяльності; 5) зміна самих функцій правосуддя з переважно каральної на захист громадянина, його інтересів, прав і свобод; 6) ефективність судово–владного впливу зумовлена передусім якістю підготовки учасників судочинства; 7) судова система є складною цілісністю, а не переліком судів (квазісудів), що успадкувала держава; 8) обов'язкове залучення громадськості у здійснення правосуддя;

– обґрунтовано необхідність запровадження, відповідно до європейської практики, правила так званої «подвійної підсудності», що виключає розгляд однієї й тієї ж справи у більше, ніж двох судових інстанціях, при цьому касаційний перегляд справи Верховним Судом повинен мати винятковий характер;

удосконалено:

– змістовне наповнення понять «судова система», «судова влада», «правосуддя», «судово–владні відносини», «суб'єкт судово–владних відносин»; «правовий статус суддів», «об'єкт судово–владних відносин»; «неправосудне рішення»;

– розуміння судової реформи як процесу, що повинен обов'язково супроводжуватися реформуванням процесуального законодавства України, оскільки ефективність відправлення правосуддя визначається як правильною організацією структури органів правосуддя, так і процесуальними аспектами функціонування органів судової влади;

– підхід до розуміння принципу спеціалізації побудови судової системи як поетапного запровадження внутрішньої спеціалізації суддів в існуючих судах, а не її збереження на рівні різних судових юрисдикцій;

– підхід до розуміння принципу ієрархічності побудови судової системи, який передбачає, що Верховний Суд України має очолювати судову ієрархію, а його основним призначенням повинно бути забезпечення процесуальної й організаційної єдності в діяльності судів;

– систему принципів касаційного перегляду справи, відповідно до яких касація є можливою, якщо: 1) суди неправильно застосували матеріальний закон; 2) суди припустилися грубого порушення норм процесуального закону, яке призвело до неправильного вирішення справи; 3) справи вимагають подальшого розвитку права, щоб суд касаційної інстанції зміг висловити свою правову позицію й орієнтувати судову практику з метою забезпечення однакового та правильного застосування всіма судами цієї норми закону; 4) справа має значний суспільний інтерес;

– класифікацію типів судових систем щодо європейських країн, зокрема: 1) романський (Італія, Іспанія, Франція, Бельгія, Португалія); 2) німецький (ФРН,

Австрія); 3) англійський (Англія та Уельс); 4) змішані моделі (Данія, Норвегія, Фінляндія, Шотландія, Нідерланди, Швеція, Ірландія, Греція);

– підхід до розуміння мети оцінювання ефективності роботи суду, яка полягає у вдосконаленні організації роботи суду, а саме підвищенні продуктивності, ефективності та якості судових процедур, а не оцінці роботи окремих суддів;

– систему завдань оцінювання ефективності роботи суду, зокрема: 1) отримання інформації про поточну ситуацію; 2) обґрунтування поточних та стратегічних рішень; 3) визначення пріоритетів для змін; 4) моніторинг інновацій, оцінка їхньої результативності та ефективності; 5) оцінювання відповідності роботи суду існуючим стандартам та нормативам;

– розуміння напрямків подальшої імплементації в Україні методології оцінки ефективності діяльності суду як комплексної системи забезпечення якості судочинства;

– пропозиції до Конституції України, Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Кримінального Кодексу України та процесуальних кодексів в частині створення, відповідно до європейських стандартів, реальних механізмів забезпечення незалежності суддів, підвищення рівня відповідальності суддів та механізмів забезпечення прозорості їх діяльності, а також подальшого розвитку вітчизняного електронного правосуддя;

набули подальшого розвитку:

– дослідження основних історичних етапів реформування вітчизняної судової системи;

– дослідження застосування зарубіжного досвіду функціонування судових систем;

– ідеї щодо розробки системи комплексних заходів, необхідних для подальшого впровадження інноваційних технологій у систему вітчизняного електронного правосуддя.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що розроблені теоретичні положення логічно доведені до рівня конкретних пропозицій, придатних для впровадження Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України, а також у тому, що вони використані в:

– *правозастосовній діяльності* судових органів щодо удосконалення судової практики у реформуванні судової системи як важливої складової європейської інтеграції України (акт впровадження Пустомитівського суду Львівської області);

– *навчальному процесі* – під час підготовки навчально-методичних матеріалів і викладання таких навчально-юридичних дисциплін, як «Судові та правоохоронні органи», «Кримінальне право», «Кримінальний процес», «Адміністративне судочинство» (акт впровадження ПВНЗ «Львівський університет бізнесу та права»).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконане здобувачем самостійно, викладені наукові положення, висновки і рекомендації, що виносяться на захист є особистою розробкою автора.

Апробація результатів дослідження. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремі її аспекти, одержані узагальнення та висновки були оприлюднені на

міжнародних науково–практичних конференціях: «Стратегії політики безпеки у ХХІ столітті» (м. Львів, 23–25 жовтня 2013 року); «Безпека, екстремізм, тероризм» (м. Львів, 24–25 квітня 2015 року), «Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення» (м. Запоріжжя, 24–25 липня 2015 року)

Публікації. Основні теоретичні та практичні положення і висновки дисертаційного дослідження викладено у 5 одноосібних наукових статтях у фахових виданнях з юридичних наук, зокрема 1 науковій публікації в іноземному періодичному науковому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз та 3 публікаціях у збірниках тез міжнародних науково–практичних конференцій.

Структура і обсяг дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, що об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (202 найменування) та 2 додатків. Повний обсяг дисертації становить 217 сторінок, з них основного тексту – 188 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У *Вст упі* обґрунтовується актуальність обраної теми дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про їх апробацію та впровадження, кількість публікацій, структуру й обсяг роботи.

Розділ 1 «Загальнотеоретичні підходи до реформування судової системи в Україні» складається з трьох підрозділів, в яких проведено ретроспективний аналіз судово-правових реформ в Україні, на основі критичного осмислення основних наукових підходів до судової влади визначено її зміст та сутнісні характеристики в сучасних умовах, досліджено державну політику реформування судової влади в Україні.

У підрозділі 1.1. *«Ретроспективний огляд судово–правових реформ в Україні»* здійснено ґрунтовне дослідження історичних етапів реформування вітчизняної судової системи. Встановлено, що суттєвим кроком у галузі судової реформи в Україні стало прийняття Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 р. Декларації про державний суверенітет України, в якій закріплено положення про те, що державна влада в Республіці здійснюється за принципом її розподілу на законодавчу, виконавчу та судову.

З часом основні напрямки, завдання й перспективи реформування судової системи були викладені в Концепції судово–правової реформи від 28 квітня 1992 р. Цей документ передбачав поетапне реформування успадкованої від СРСР системи судових установ. У 1995 році сталася визначна подія, яка мала значний вплив на подальший розвиток вітчизняної правової системи, — Україна стала членом Ради Європи, що вимагало від України виконання низки вимог насамперед у сфері захисту прав людини і правосуддя.

Початок нового етапу розвитку української правової системи був ознаменований

прийняттям Верховною Радою в умовах складного політичного протистояння Конституції України 28 червня 1996 року. Вперше на конституційному рівні було закріплено положення про те, що державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову.

У 1997 році Україна приєдналася до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що окрім необхідності гарантувати право на справедливий суд та інші права людини передбачала право громадян звертатися до Європейського суду з прав людини за захистом своїх порушених прав.

З'ясовано, що Закон України «Про судоустрій та статус суддів» значною мірою погіршив ситуацію, оскільки розбалансував судову систему та створив серйозні важелі для політичного тиску на суддів, центр ухвалення рішень перемістився до підконтрольних політичній владі Вищої ради юстиції та Вищої кваліфікаційної комісії суддів.

Отже, ретроспективний огляд судово–правових реформ в Україні з початку 90–их років минулого століття дав змогу нам констатувати, що судова гілка влади, яка пройшла три масштабних реформи, так і не стала повноцінною незалежною і неупередженою гілкою влади. На превеликий жаль, ініціаторів реформ в цій царині цікавило переважно створення системи управління судами безпосередньо чи опосередковано через різні конституційні і навіть позаконституційні інструменти. Підтвердження цьому – майже незмінні, протягом останніх десяти років, за змістом і характером рекомендації, зауваження і критичні оцінки, які продукуються різними європейськими інститутами – Радою Європи і Венеціанською комісією як її складовою, Європарламентом і Європейським судом з прав людини.

У підрозділі 1.2. «Сутнісні характеристики судової влади в сучасних умовах», для подальшої розробки концептуальних положень реформування судової системи як складової європейської інтеграції, здійснено аналіз основних теоретичних підходів до сутнісного розуміння категорії «судова влада»

Встановлено, що ряд науковців у своїх дослідженнях судову систему розглядають як сукупність судів усіх рівнів. Ми вважаємо, що даний підхід в певній мірі звужує той зміст який має вкладатися в категорію «судова система», адже поняття «система» включає в себе також і функціональні зв'язки між елементами цієї системи. Зважаючи на проведений теоретичний аналіз та виходячи із власних наукових пошуків, судову систему доцільно розглядати як певну ієрархію її елементів, яка є структурована та диференційована відповідно до функцій діяльності судових органів, що діє виключно в межах визначених законом, пов'язана між собою необхідністю реалізації правосуддя. Судова влада, у широкому розуміння, розглядається нами як виключне повноваження суду вирішувати соціальні конфлікти, що виникають у сфері права, з використанням процесуальної процедури в умовах дії системи процесуальних гарантій, застосовуючи в передбачених законом випадках заходи державного примусу до суб'єктів, які порушили право.

Аналіз найбільш поширених у сучасній вітчизняній та зарубіжній юридичній літературі визначень правосуддя, дав змогу сформулювати узагальнене його

тлумачення як особливого самостійного виду державної діяльності, котрий полягає в тому, що суд як незалежний орган держави розглядає у встановленій законом процесуальній формі і задля відновлення порушеного права відповідно до принципів законності та справедливості вирішує різні правові спори, що виникають у суспільному та державному житті, приймаючи від імені держави рішення (вироки, ухвали, постанови), виконання яких після набрання законної сили забезпечується можливістю державного примусу.

Не менш важливим аспектом дослідження було те, що в діяльності судової влади як різновиду загального поняття влади виникають, змінюються ти припиняються своєрідні судово–владні відносини, поява та існування яких залежать від спроможності соціуму за потреби продукувати процес вирішення конфліктів згідно із засадами права, що гарантується могутністю держави. З метою обґрунтування власної позиції з цього приводу, судово–владні відносини в діяльності судової влади визначено як цілеспрямовану систему правовідносин, що виникають під час утвердження судами у визначених законом ситуаціях і формі державної влади та врегульовані принципами судових чинних норм права при вирішенні конфліктів між специфічними суб'єктами права і судами під час здійснення правосуддя.

На підставі проведеного аналізу доведено, що в реальних умовах судова влада набуває характеру інституалізації очікування суспільством того, що накопичені соціальні проблеми, їх вирішення згідно з законами, перебуватимуть у центрі уваги. З огляду на це, судову владу в сучасних умовах ми визначаємо як незалежну та самостійну гілку державної влади, яка у взаємодії із законодавчою та виконавчою владою, на підставі неухильного дотримання закону та повазі до судового рішення, реалізує специфічну діяльність осіб та органів – суддів та судів із здійснення правосуддя та тлумачення норм права з відповідними контрольними функціями. Вважаємо таке резюмування є надзвичайно важливим з огляду необхідності кардинальної реформи не тільки форми, а й змісту національної судової системи.

У підрозділі 1.3. *«Державна політика реформування судової влади в Україні»* здійснено аналіз сучасного стану функціонування вітчизняної судової системи, проаналізовано можливі шляхи проведення реформ у цьому напрямі, визначено пріоритетні напрямки реалізації державної політики реформування судової влади в Україні.

У підрозділі наголошено, що якісно новий період державної політики реформування судової влади в Україні розпочався з прийняттям Закону України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» № 1188 від 8 квітня 2014 року та Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» № 192 від 12 лютого 2015 року. Реформа, яка законодавчо закріпила якісно новий правовий статус судів, передбачає також і належне теоретико–методологічне забезпечення інститутів судової влади в Україні.

Водночас слід констатувати, що попри досягнуті позитивні аспекти судово–правової реформи в Україні, не вирішеним залишилося значне коло питань, пов'язаних з неможливістю впоратися з обсягом роботи тими силами, які володіють сьогодні.

Найбільш гостро стоять проблеми фінансування інститутів судової влади і кадрового забезпечення (які полягають як у відсутності необхідної кількості суддів, так і підвищення їх кваліфікації). Встановлено також, що реформа судової системи вимагає внесення змін до законодавства та, зокрема, процесуального закону. На наше переконання, усі зміни мають відбуватися виключно за активної участі представників правової спільноти в обговоренні та формуванні законопроектів на високому фаховому рівні.

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що державна політика реалізації судової реформи, насамперед, має спрямовуватись на забезпечення незалежності судової влади, основними елементами якої слід визнати: 1) відсутність можливості впливу представників законодавчої та виконавчої гілок влади на добір кандидатів на посаду судді, їх призначення, звільнення, просування по службі та притягнення до відповідальності; 2) відповідальність за незаконний вплив на суддів у будь-який спосіб; 3) максимально широке та ефективне суддівське самоврядування; 4) належне матеріально-технічне забезпечення судів, суддів та працівників апарату суду.

З огляду на зазначені позиції вважаємо, що судова влада у правовій і демократичній державі має бути незалежною та самостійною стороною між державою і людиною. Незалежна судова влада – це, перш за все, прояв і здобуток громадянського суспільства, де суд виступає не складовою системи державного апарату та управління, а є незалежним і безстороннім посередником між громадянським суспільством та державою.

Розділ 2 «Сучасні передумови реформування судової системи України» складається з двох підрозділів. У даному розділі проаналізовано зарубіжний досвід функціонування судових систем та розглянуто можливості його використання в умовах проведення сучасної судової реформи в Україні, окреслено сучасні процеси трансформації вітчизняного судоустрою.

У підрозділі 2.1. «Зарубіжний досвід функціонування судових систем та використання його в умовах проведення сучасної судової реформи в Україні» проведено дослідження застосування зарубіжного досвіду функціонування судових систем на прикладі європейських країн «старої демократії» (Велика Британія, Франція, ФРН, Іспанія, Швеція тощо) та держав, які нещодавно стали на шлях реформування судової системи (Польща, Грузія, Хорватія).

Встановлено, що трактування поняття судової системи та її конституційне регулювання в зарубіжних країнах різне, що пояснюється, перш за все, їх державно-правовою традицією. Однак, порівняльний аналіз відповідних положень дає підстави визначити ряд загальних рис, зокрема: заборону на запровадження надзвичайних судів, здійснення повноважень конституційного контролю судами загальної юрисдикції на чолі з верховним судом, більш повне відображення конституційного регулювання діяльності судів у писаних конституціях. Проведений аналіз також засвідчив, що починаючи з другої половини ХХ ст. у ряді європейських країн простежується чітка тенденція до посилення управлінської ролі органів суддівського самоврядування в судовому управлінні.

Що стосується країн «нової демократії», досить стабільно проходять реформування судової системи Польщі. На позитивну оцінку заслуговують такі перетворення, як: комп'ютеризація судів, збільшення кількості судів першого рівня й реформа їхньої структури (поліпшення внутрішньої спеціалізації), введення посади директора суду, на яку покладено виконання функції управління фінансовими питаннями суду тощо.

Достатньо успішним можна також назвати досвід Грузії у проведенні судової реформи, яка пішла шляхом вибудовування трьохінстанційної судової системи. Одним з найбільших досягнень якої, став прорив у відносинах з суспільством і громадськими інститутами, зокрема, шляхом введення посади судді–спікера, навчання суддів взаємодії з журналістами, створення умов, за яких громадянин, приходячи в суд, швидко і з комфортом отримує всю потрібну інформацію (дружелюбність системи по відношенню до «користувача»), а також формування інститутів, що дозволяють судовій владі самостійно управляти системою без участі виконавчої та законодавчої влади.

Узагальнюючи вивчення досвіду зарубіжних країн зазначимо, що єдність Європи – це ще не однаковість, і досліджені судові системи доводять той факт, що в умовах існування наднаціональної загальноєвропейської судової системи, країни Європи підтримують та розвивають власні національні особливості. Тому, на наше переконання, запозичення зарубіжного досвіду реформування судової системи має відбуватися з необхідним врахуванням національних особливостей розвитку суспільних відносин, запровадженням функціонально придатної для України моделі, із обов'язковим збереженням багаторічного позитивного вітчизняного досвіду.

У підрозділі 2.2. «Сучасні процеси трансформації судоустрою України» дана оцінка сучасним процесам трансформації судоустрою України, встановлені основні недоліки, які можуть мати негативний вплив як на реформування вітчизняної судової системи, так і на євроінтеграційні процеси загалом.

За результатами оцінок міжнародних інституцій та вітчизняних фахівців встановлено, що судова система нашої держави на сьогоднішній день не відповідає європейським стандартам, оскільки є надмірно громіздкою, процедурно заформалізованою, розбалансованою, і, як наслідок цього, не гарантує право особи на справедливий суд.

На сьогоднішній день в Україні судова влада функціонує у 4-х рівнях і 3-х юрисдикціях, а Верховний Суд України, фактично, здійснює повторну касацію, що з точки зору європейських стандартів судочинства є неприпустимим.

Доведено, що наслідком збереження системи спеціалізованих судів може стати розкол судової системи через поглиблення проблеми розподілу юрисдикцій та, зокрема, віддаленість судів від громадян, що, зрештою, призведе до й значного зростання обсягів бюджетних витрат на фінансування судової системи в Україні, яка на сьогоднішній день є однією з найбільш затратних в Європі.

Визначено також, що конституційний принцип спеціалізації побудови системи судів, закладений у статті 125, на наше переконання, має покращувати якість

правосуддя, а не ускладнювати його, зокрема передбачати поступове запровадження внутрішньої спеціалізації суддів в існуючих судах, а не збережена її на рівні різних судових юрисдикцій.

Розділ 3 «Пріоритетні напрями реформування судової системи в Україні» складається з трьох підрозділів, в яких визначено шляхи підвищення відповідальності та професійної підготовки суддів з метою відновлення довіри громадськості до судової влади, досліджено методологію оцінки ефективності діяльності суду як комплексної системи забезпечення якості судочинства, встановлено подальші перспективи використання інноваційних технологій з метою підвищення ефективності функціонування судової системи.

У підрозділі 3.1. «Підвищення відповідальності та професійного рівня суддів як шляхи відновлення довіри громадськості до судової системи» проведений аналіз проблемних аспектів процесу відновлення довіри громадськості до судової влади.

У підрозділі зазначається, що на сьогодні перед судовою системою зокрема постають серйозні виклики. Так, згідно з результатами проведеного в рамках даного дисертаційного дослідження опитування (Додаток А), громадськість демонструє незадоволення роботою суддівської гілки влади та бажання практично повністю оновити її.

Натомість самі судді, згідно з результатами проведеного нами опитування, 51% вважають, що реформу треба проводити, однак сьогодні є більш нагальні завдання у сфері державного будівництва. Ідея люстрації не знаходить підтримки у середовищі суддів і працівників апарату судів – 56 % вважають, що люстрація в принципі не потрібна (Додаток Б)

Факт різкої відмінності у відповідях громадян та суддів можна пояснити недовірою до суддівського корпусу до реформ, які описуються в загальних словах та ініціюються ззовні. Можливо, впевненість у тому, що конкретні ініціативи впроваджувалися б за безпосередньої участі них самих, збільшив б відсоток позитивно налаштованих щодо реформування працівників суду.

Водночас, проведений аналіз Законів України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні», «Про очищення влади» та «Про запобігання корупції» свідчить про нормативну неврегульованість окремих їх положень. Це може загрожувати забезпеченню незалежності суддів та призвести до розширеного тлумачення зацікавленими особами підстав для застосування до «неугодних» суддів відповідних законодавчих актів.

У підрозділі також наголошено, що атестація суддів має, насамперед, вдосконалити судову систему, але саме оцінювання слід робити в інтересах громадськості в цілому. На нашу думку, для проведення атестації доцільно створити регіональні комісії з участю представників громадськості, а також на законодавчому рівні закріпити конкретні критерії й умови її проведення.

Зважаючи на проведене дослідження, можна стверджувати, що підвищення відповідальності та професійного рівня суддів повинно передбачати вжиття, насамперед, наступних заходів всередині системи органів судової влади: 1)

удосконалення системи дисциплінарної відповідальності; 2) створення механізмів, спрямованих на інституційне забезпечення принципу функціональної (особистої, процесуальної) незалежності судді, який розглядає справу, від інших суддів; 3) прозоре інформування громадськості щодо застосування дисциплінарних та антикорупційних заходів в судовій системі.

У підрозділі 3.2 «Оцінка ефективності діяльності судів як комплексна система забезпечення якості судочинства» досліджуються основні критерії, сучасний стан та перспективи запровадження комплексної стандартизованої системи оцінювання якості роботи суду в Україні.

У підрозділі зазначається, що однією з основних вимог до країн–членів ЄС є запровадження комплексної системи критеріїв вимірювання та оцінювання ефективності роботи органів судової влади. Встановлено, що міжнародні національні та наднаціональні методології оцінювання ефективності судів суттєво відрізняються за своїми завданнями, ідеологією та технологіями оцінювання. Проте всі вони передбачають розрізнення у процедурному аспекті оцінювання судових послуг безпосередньо користувачами, а також оцінювання роботи суду працівниками судових установ. Однак між даними оцінюваннями існує стійкий як концептуальний, так і ідеологічний зв'язок.

З'ясовано, що протягом останнього часу в Україні, в рамках надання міжнародної донорської допомоги у сфері судочинства, успішно реалізовано ряд проектів, які можуть слугувати підґрунтям для розробки комплексної стандартизованої системи оцінювання якості роботи суду в Україні. При цьому, остання, на нашу думку, повинна обов'язково враховувати всі особливості повсякденного функціонування національної судової системи.

Проведений аналіз дозволяє дійти висновку, що подальшу реалізацію з оцінювання якості діяльності у вітчизняній судовій системі доцільно розвивати за наступними напрямками: 1) оцінка якості роботи суду як елемент адміністрування діяльності судів в рамках єдиної судової системи, окремих юрисдикцій, апеляційних округів чи окремих судів; 2) розвиток єдиної методології оцінювання якості діяльності судів, відмова від фрагментарного оцінювання з використанням, переважно, статистичних методів; 4) громадська оцінка якості роботи суду, що передбачає проведення моніторингів та інших різновидів оцінки якості роботи суду інститутами громадянського суспільства.

На підставі узагальнення зазначено, що оцінювання якості роботи суду повинно мати на меті вдосконалення організації здійснення судочинства в конкретному суді загалом і не передбачати оцінювання якості виконання професійних обов'язків окремими суддями.

У підрозділі 3.3 «Використання інноваційних технологій з метою підвищення ефективності функціонування судової системи» досліджено вітчизняний та міжнародний досвід використання інноваційних технологій з метою підвищення ефективності відправлення правосуддя, визначені сучасні проблеми та шляхи вдосконалення реалізації електронного правосуддя в Україні.

Вивчення міжнародного досвіду застосування інноваційних технологій у сфері судочинства дозволило умовно виділити три фази розвитку електронного правосуддя. Перша – використання інформаційних технологій для загального інформування про організацію і діяльність судової системи. Друга – це застосування інформаційно-комунікаційних технологій для надання окремих індивідуальних послуг, пов'язаних з судочинством. Третя фаза – використання зазначених технологій для проведення судового процесу в цілому або окремих його стадій.

Не зважаючи на певні досягнення, Україна знаходиться лише посередині першої фази розвитку електронного правосуддя, оскільки використання сучасних технологій зводиться, переважно, до загального інформування громадян про організацію і діяльність судової системи. Запровадження міжнародного досвіду застосування електронних технологій в процесі реформування судової системи, на нашу думку, сприятиме підвищенню ефективності діяльності судових органів, скороченню досудової стадії розгляду справи, більш дієвому захисту прав і свобод людини.

В результаті проведеного дослідження, серед найближчих перспектив інформаційного розвитку у сфері вітчизняного судочинства визначено наступні: 1) можливість сплати судового збору в електронно-довідкових кіосках судів; 2) отримання від сторін та надсилання їм документів по справі в електронному вигляді, що має забезпечити значну економію коштів на розвиток інформаційної інфраструктури судів; 3) оплату поштових відправлень сторонам процесу, витрат на закупівлю паперу, картриджів, комп'ютерного обладнання та іншої оргтехніки. В цьому напрямку, на нашу думку, доцільно використати ресурс Єдиної бази даних електронних адрес, номерів факсів (телефаксів) суб'єктів владних повноважень. Надсилання електронних копій документів учасникам процесу, які є суб'єктами владних повноважень, не вимагає від держави значних витрат, а забезпечить швидкий та відчутний економічний ефект.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі теоретично узагальнено і запропоновано нове вирішення актуального наукового завдання, яке полягає у виробленні науково обґрунтованого підходу як до розробки теоретичних засад, так і до надання практичних рекомендацій щодо реформування судової системи як важливої складової європейської інтеграції Україні. Досягнення в процесі дослідження його мети і завдань дає можливість зробити наступні висновки.

1. Ретроспективний огляд судово-правових реформ, яких зазнала вітчизняна система правосуддя, дозволяє говорити про те, що зміни у законодавстві та судоустрої мали, переважно, відмінний від заявлених демократичних цілей характер. На практиці спостерігалася поступова ліквідація незалежності судової гілки влади, посилення законодавчих повноважень Президента і органів виконавчої влади з впливу на суддів, розмивання законодавчих гарантій суддівського самоврядування. Крім того судова реформа не мала системного характеру, оскільки майже оминула функціонування

інших державних інститутів (прокуратура, система виконання судових рішень тощо). Як результат, на сьогоднішній день судова система опинилася у стані дезінтеграції та розбалансованості.

2. Аналіз основних теоретичних підходів до сутнісного розуміння категорії «судова влада» як безпосереднього об'єкту реформування дозволив визначити наступні базові характеристики судової влади в сучасних умовах: а) утвердження державної влади як специфічної форми відносин передбачає обов'язкову участь органів судової влади в державному управлінні, що обумовлено як потребою організації управління суспільством, так і захистом прав громадян; б) гармонізація державного керівного впливу ґрунтується на поділі єдиної державної влади на три влади – законодавчу, виконавчу і судову, які співвідносяться між собою як ціле і частина, і у разі свого поділу влада не втрачає єдиних цілей; в) розглядаючи судову владу як складовий компонент державної влади, судово–владні правовідносини є неодмінною складовою державно–владних правовідносин; г) суддя, суд, судова система є представниками судової влади, її матеріалізований апарат з реалізацією судової діяльності; д) сучасний стан розвитку суспільства передбачає зміну самих функції правосуддя. З переважно каральної вона повинна стати засобом захисту громадянина, його інтересів, прав і свобод; ж) зважаючи на специфіку сучасного судово–владного впливу на відносини в суспільстві, його ефективність зумовлена передусім якістю підготовки учасників судочинства, їхнім бажанням та можливостями вирішувати спори, вдаючись до судових процедур. з) судова система є складною цілісністю, що створюється за об'єктивних, закономірних умов об'єднання її складових компонентів, а не переліком судів (квасісудів), що успадкувала держава; е) судова система передбачає обов'язкове залучення громадськості у здійснення правосуддя.

3. На сьогоднішній день судова влада набуває характеру інституалізації очікування суспільством того, що важливі соціальні проблеми, їх вирішення згідно з законами та на їх підґрунті, перебуватимуть у центрі уваги. З огляду на це, судову владу в сучасних умовах можна визначити як незалежну та самостійну гілку державної влади, яка у взаємодії із законодавчою та виконавчою владою, на підставі неухильного дотримання закону та повазі до судового рішення, реалізує специфічну діяльність осіб та органів – суддів та судів із здійснення правосуддя та тлумачення норм права з відповідними контрольними функціями.

4. Виходячи з аналізу державної політика реформування судової влади в Україні, доцільно виокремити наступні пріоритети судової реформи в Україні: а) створення реальних механізмів забезпечення незалежності суддів, що передбачає реформування органів, які відповідають за формування суддівського корпусу та притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, кардинальний перегляд системи соціального захисту та соціального забезпечення суддів відповідно до європейських стандартів, запровадження процедури публічного формування складу Верховного Суду України та Конституційного Суду України; б) підвищення рівня відповідальності суддів та механізми забезпечення прозорості їх діяльності. Це передбачає запровадження розширеного декларування доходів і витрат суддів і членів їхніх сімей; в) розширення

переліку підстав для притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності та диференціювання видів дисциплінарних санкцій; г) удосконалення процедури оскарження суддею рішення про притягнення його до дисциплінарної відповідальності.

5. Реалізація вказаних заходів потребує відповідного нормативно-правового регулювання: – на рівні конституційних змін: а) розширити ст. 126 Конституції України в контексті передбачення функціональної незалежності судових органів, включивши, зокрема, тезу про те, що судді не несуть політичних зобов'язань перед органами чи особами, які їх обрали або призначили; б) імплементувати в повному обсязі статтю 6 Європейської конвенції з прав людини (Право на справедливий суд), яка захищає право на справедливий суд; в) судовим органам надати право законодавчої ініціативи; – на рівні законодавчих змін: а) передбачити фінансування судів Державним казначейством України за посередництва адміністрацій, підпорядкованих Верховному суду України; б) встановити кримінальну відповідальність за незаконний вплив на суддів у будь-який спосіб; в) розширити можливості суддівського самоврядування.

6. Дослідження зарубіжного досвіду функціонування судових систем свідчить про нагальну необхідність приведення національного законодавства, яке регламентує діяльність судової системи у відповідність до європейських стандартів, яке повинно передбачати вжиття наступних заходів: а) обов'язковість застосування практики Європейського суду з прав людини при вирішенні правових спорів (переформулювання ст. 8 Кодексу адміністративного судочинства); б) запровадження всебічного процесуального нагляду судів над діями суб'єктів судочинства (внесення змін у процесуальні кодекси в частині формулювання статті із назвою «Судовий нагляд за діяльністю інших суб'єктів владних повноважень»); в) створення в Україні можливостей доступу до правосуддя за рахунок електронної подачі процесуальних документів, а не лише їх надання (внесення змін до процесуальних кодексів в частині формулювання назви статті «Електронний обмін документами»); г) запровадження правила так званої «подвійної підсудності», що виключає розгляд однієї й тієї ж справи у більше, ніж двох судових інстанціях; д) касаційний перегляд Верховним Судом повинен мати винятковий характер. В законі необхідно прописати принципи, відповідно до яких справи потрібно допускати до касаційного перегляду, зокрема, якщо: – суди неправильно застосували матеріальний закон; – суди припустилися грубого порушення норм процесуального закону, яке призвело до неправильного вирішення справи; – справи вимагають подальшого розвитку права, аби суд касаційної інстанції зміг висловити свою правову позицію й орієнтувати судову практику з метою забезпечення однакового та правильного застосування всіма судами цієї норми закону; – справа має значний суспільний інтерес; ж) фінансування судів повинно бути визначено відповідно до вимог ст. 130 Конституції України окремо й залежати від певного, визначеного Конституцією чи законом відсотка національного доходу за минулий рік без права вилучення із судової системи невикористаних коштів після закінчення бюджетного року; з) передбачити в Законі України «Про судоустрій і статус

суддів», що за невиконання судового рішення (в тому числі рішення Конституційного Суду) посадові особи, від яких це залежить, звільняються із займаної посади судом, який це рішення постановив, за заявою або поданням зацікавленої у виконанні судового рішення особи чи прокурора.

7. Вважаємо, що перехід України до триланкової судової системи найбільш відповідатиме вітчизняним традиціям та стандартам більшості європейських країн і повинен передбачати поступове вжиття наступних заходів: а) Верховний Суд України має очолювати судову ієрархію, а його основним призначенням повинно бути забезпечення процесуальної й організаційної єдності в діяльності судів; б) поетапне запровадження внутрішньої спеціалізації суддів в існуючих судах, а не її збереження на рівні різних судових юрисдикцій; в) реформування судової системи має супроводжуватися реформуванням процесуального законодавства України. Ефективність відправлення правосуддя повинно визначатися як налагодженою організацією структури органів правосуддя, так і процесуальними аспектами функціонування органів судової влади.

8. Підвищення відповідальності та професійного рівня суддів як основних шляхів відновлення довіри громадськості до судової системи повинно передбачати вжиття наступних заходів на організаційному та нормативно-правовому рівнях: а) запровадження на законодавчому рівні механізму ротації голів судів і надання їм лише адміністративно-технічних та представницьких повноважень; б) створення комісій з попереднього вивчення скарг і дисциплінарних комісій за участю громадськості; в) встановлення чіткіших критеріїв визначення неправосудності рішення суду. Зокрема, на нашу думку, неправосудними слід вважати вирок, ухвалу чи постанову суду у кримінальній справі, якщо: – засуджено невинного або виправдано винного чи він безпідставно звільнений від покарання; – призначено явно несправедливе, занадто суворе чи занадто м'яке, покарання; – здійснено неправильну кваліфікацію злочину, що потягло за собою несправедливу міру покарання, тощо; г) надати Верховному Суду України повноваження перегляду за заявою Генеральної прокуратури України судових рішень, які є предметом кримінальних проваджень, розпочатих за фактом внесення до ЄРДР, що можуть свідчити про вчинення суддею (суддями) злочину, склад якого передбачений ст. ст. 375, 371 КК, з позиції їх законності/незаконності; д) передбачити у Законі України «Про судоустрій і статус суддів», що суддя, який має певну (визначену) кількість скасованих судових рішень, не може бути підвищений на посаді чи у кваліфікаційному класі; ж) для проведення атестації суддів створити регіональні комісії за участю представників громадськості.

9. Визначено, що метою оцінювання ефективності роботи суду є вдосконалення організації роботи суду, зокрема, підвищення продуктивності, ефективності та якості судових процедур, а не оцінки роботи окремих суддів. Оцінювання ефективності повинно вирішувати такі завдання: а) отримання інформації про поточну ситуацію; б) обґрунтування поточних та стратегічних рішень; в) визначення пріоритетів для змін; г) моніторинг інновацій, оцінка їхньої результативності та ефективності; д) оцінювання відповідності роботи суду існуючим стандартам та нормативам.

10. Встановлено, що в імplementації в Україні методології оцінки ефективності діяльності суду як комплексної системи забезпечення якості судочинства, найбільш перспективними та реалістичними напрямками є: а) розробка та запровадження у якості модельної (для всіх реальних та потенційних суб'єктів оцінювання) комплексної методики оцінювання якості діяльності суду на основі європейських підходів та комбінування кількісних та якісних методів збору інформації. В перспективі – створення Національного стандарту оцінки якості діяльності в судовій системі; б) дослідження та апробація методики виявлення оцінок якості роботи суду на основі опитувань «користувачів суду»; в) внесення змін до нормативно-правових актів про показники статистичного обліку та звітності, що передбачають узгодження відповідних показників з показниками Контрольного переліку; г) вдосконалення механізмів оприлюднення інформації про стан судової системи та підвищення рівня доступності такої інформації; д) узгодження показників, що використовуються в «кадрових процедурах» (відбір суддів, атестації, тощо) з показниками Контрольного переліку та національною системою оцінки якості; ж) підтримка ініціатив інститутів громадянського суспільства в проведенні незалежної оцінки якості діяльності судів за окремими вимірами.

11. Використання інноваційних технологій з метою підвищення ефективності функціонування судової систем потребує вжиття наступних організаційно-правових заходів: а) вдосконалити Єдиний державний реєстр судових рішень шляхом запровадження пошуку за тематичним класифікатором, створенням історії однієї справи (інформаційної картки у справі) тощо; б) запровадити можливість здійснювати виклики і повідомлення, направляти тексти судових рішень учасникам процесу електронною поштою, іншими засобами зв'язку, якщо вони надали суду свою електронну адресу; в) забезпечити оплату судового збору, витрат на інформаційно-технічне забезпечення за допомогою банківських карток через Інтернет; г) створити можливість складати процесуальні документи шляхом надання відповідей на питання в он-лайн формах; д) запровадити механізм для звернення до суду в електронній формі; ж) поступово створити технічні можливості для повного провадження, наприклад, у цивільних справах щодо видачі судового наказу (слухання не проводиться), в адміністративних справах, де застосовується письмове провадження, а також для проведення дистанційних слухань.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Кравчик М. Загальнотеоретичні підходи до реформування судової влади в Україні на сучасному етапі / М.Б. Кравчик // Jurnalul juridic national: teorie și practică, № 3 (13), 2015. – С. 10 – 13.

2. Кравчик М.Б. Пріоритети судової реформи в Україні на сучасному етапі / М.Б. Кравчик // Юридичний науковий електронний журнал Запорізького національного університету, № 3, 2015. – С. 172 – 175

3. Кравчик М.Б. Державна політика реформування судової системи в Україні / М.Б. Кравчик // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Юридичні науки». – Випуск 3. – Том 3, 2015. – С. 163 – 166

4. Кравчик М. Б. Роль судової влади у реформуванні діяльності судових органів в сучасних умовах / М.Б. Кравчик // Наукові записки ПВНЗ «Львівський університет бізнесу та права». – № 13. – 2015. – С.145 – 151.

5. Кравчик М. Б. Підвищення відповідальності та професійного рівня суддів як основні шляхи відновлення довіри громадськості до судової системи / М.Б. Кравчик // Наукові записки ПВНЗ «Львівський університет бізнесу та права». – № 14. – 2015. – С.119 – 125.

Опубліковані праці апробаційного характеру

1. Кравчик М. Б. Зарубіжний досвід функціонування судових систем та використання його в умовах проведення судової реформи в Україні / М.Б. Кравчик // Стратегії політики безпеки у ХХІ столітті: Тези ХІІ міжнародної науково–практичної конференції, м. Львів, 23-25 жовтня 2013 року. – Львів, 2013. – С. 98 – 101.

2. Кравчик М. Б. Передумови та пріоритетні завдання судової реформи в Україні на сучасному етапі / М.Б. Кравчик // Безпека, екстремізм, тероризм: Матеріали міжнародної науково – практичної конференції, м. Львів, 24 –25 квітня 2015 року. – Львів, 2015. – С. 67 – 70.

3. Кравчик М. Б. Сутнісні характеристики судової влади в сучасних умовах / М.Б. Кравчик // Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги: Матеріали міжнародної науково – практичної конференції, м. Запоріжжя, 24–25 липня 2015 року. – Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2015. – С. 86 – 90.

АНОТАЦІЯ

Кравчик М. Б. Реформування судової системи як важлива складова європейської інтеграції України – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.10. – судоустрій; прокуратура та адвокатура. – Приватний вищий навчальний заклад «Львівський університет бізнесу та права», Львів, 2015.

Дисертація присвячена дослідженню реформуванню судової системи як важливої складової європейської інтеграції України. Ґрунтовно досліджено історичні етапи реформування вітчизняної судової системи, починаючи з 1992 року, коли Верховна Рада України визначила необхідність проведення судово-правової реформи. Охарактеризовано сучасний стан функціонування вітчизняної судової системи,

проаналізовано можливі шляхи проведення реформ у цьому напрямі, визначено пріоритетні напрямки реалізації державної політики реформування судової влади в Україні.

Проаналізовано основні теоретичні підходів до сутнісного розуміння категорії «судова системи» та «судова влада» як безпосередніх об'єктів реформування для розробки концептуальних положень реформування судової влади, як складової європейської інтеграції нашої держави.

Розкрито можливості застосування зарубіжного досвіду функціонування судових систем на прикладі європейських країн «старої демократії» (Велика Британія, Франція, ФРН, Іспанія, Швеція тощо) та держав, які нещодавно стали на шлях реформування судової системи (Польща, Грузія, Хорватія). Дана оцінка сучасним процесам трансформації судоустрою України.

Визначено основні критерії, сучасний стан та перспективи запровадження комплексної стандартизованої системи оцінювання якості роботи суду в Україні. Розроблено комплекс заходів, необхідних для подальшого розширення процесу застосування інноваційних технологій з метою підвищення ефективності відправлення вітчизняного правосуддя.

Ключові слова: судова система, судово-правова реформа, європейська інтеграція, органи судової влади, правосуддя.

АННОТАЦІЯ

Кравчик М. Б. Реформирование судебной системы как важная составляющая европейской интеграции Украины. – *На правах рукопису.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.10. – судоустройство; прокуратура и адвокатура. – Частное высшее учебное заведение «Львовский университет бизнеса и права», Львов, 2015.

Диссертация посвящена исследованию реформирования судебной системы как важной составляющей европейской интеграции Украины. Особое внимание сосредоточено на исследовании исторических этапов реформирования отечественной судебной системы, начиная с 1992 года, когда Верховная Рада Украины определила необходимость проведения судебно-правовой реформы. Охарактеризовано современное состояние функционирования отечественной судебной системы, проанализированы возможные пути проведения реформ в этом направлении, определены приоритетные направления реализации государственной политики реформирования судебной власти в Украине.

Проанализированы основные теоретические подходы к сущностному пониманию категории «судебная система» и «судебная власть» как непосредственных объектов реформирования для разработки концептуальных положений реформирования судебной власти, в качестве составляющей европейской интеграции Украины. Определено содержательное наполнение понятия судебной власти в современных условиях и ее базовые характеристики. Установлено, что на сегодняшний день

судебная власть приобретает характер институционализации ожидания обществом того, что важные проблемы, их решение на основании закона, будут находиться в центре внимания. Учитывая это, судебную власть в современных условиях мы определяем как принятую определенным сообществом людей процессуально-правовую систему поведения субъектов права при решении социальных проблем, которая характеризуется многоплоскостью, постоянством и сложностью.

Определены основные критерии, современное состояние и перспективы внедрения комплексной стандартизированной системы оценки качества работы суда в Украине. Разработан комплекс мероприятий, необходимых для дальнейшего расширения процесса применения инновационных технологий с целью повышения эффективности отправления отечественного правосудия.

Ключевые слова: судебная система, судебно-правовая реформа, европейская интеграция, органы судебной власти, правосудие.

ANNOTATION

Krawczyk M.B. The reforming of the judicial system as an important constituent of European integration of Ukraine. – On the right of manuscript.

Dissertation on the receipt of scientific degree of candidate of sciences on specialty 12.00.10 – judiciary, prosecutors and lawyers. – Private higher education institution «Lviv University of Business and Law», Lviv, 2015.

Dissertation investigates the reforming of the judicial system as an important constituent of European integration of Ukraine. There are thoroughly researched historical stages of reforming the national judicial system and its current state is described. The priority directions of state policy of reforming the judiciary in Ukraine are determined. Particular attention is focused on the study of the historical stages of the reform of the domestic judicial system, since 1992, when the Verkhovna Rada of Ukraine has identified the need for judicial reform.

Disclosed the possibility of using in the conditions of modern judicial reform in Ukraine, foreign experience of the functioning of judicial systems on the example of the European countries of the "old democracy" (UK, France, Germany, Spain, Sweden, etc.) and states that have recently embarked on the path of reform the judicial system (Poland, Georgia, Croatia). This assessment of the contemporary processes of transformation of the judicial system of Ukraine, established deficiencies which may have a negative impact on the reform of the domestic judicial system and in the European integration process in general.

The possibilities of adaptation of international experience of judicial systems functioning on the example of European countries are revealed. The contemporary processes of transformation of the judicial system of Ukraine are estimated. The main criteria and prospects for implementing a comprehensive standardized system of the quality of the court functioning assessment in Ukraine are determined. There is developed a complex of measures to use innovative technologies to improve the efficiency of national justice realization.

Keywords: judicial system, judicial reform, European integration, judiciary, justice.